

سنگ‌زنی به کمک محلول شیمیایی خورنده

پویا بهرامی^۱، عبدالحمید عزیزی^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مکانیک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، کرمانشاه

۲- استادیار، مهندسی مکانیک، دانشگاه ایلام، ایلام

* ایلام، صندوق پستی ۵۱۶-۳۹۳۱۵

چکیده
خوردگی شیمیایی فرایندی کنترل شده است که با قرار دادن قطعه کار در معرض محلول خورنده برداشت ماده از قطعه صورت می‌گیرد. از این روش در ماشین‌کاری شیمیایی با بکارگیری محلول خورنده جهت برداشت قسمت‌های ناخواسته قطعه کار استفاده می‌شود که زمان بر و نیز کیفیت سطح در این فرایند پایین می‌باشد. در این تحقیق جهت مرتفع نمودن مشکلات مذکور و نیز همچنین افزایش نرخ برداشت ماده و کیفیت سطح ماشین‌کاری، فرایند پیشنهادی "سنگ‌زنی به کمک محلول شیمیایی" ارائه شده است. جهت بررسی کارآمدی این روش با پاشش محلول خورنده FeCl_3 با غلظت ۲۵٪ وزنی به منطقه سنگ‌زنی و نیز با استفاده از تصاویر میکروسکوپی سطح به بررسی سطح توسعه این روش برداخته می‌شود. طبق نتایج به دست آمده با استفاده از روش سنگ‌زنی به کمک محلول شیمیایی مقدار نرخ برداشت ماده نسبت به روش معمولی ماشین‌کاری شیمیایی و نیز سنگ‌زنی افزایش یافته و این در حالی است که صافی سطح نهایی قطعه تولیدی به میزان چشمگیری نیز بهبود یافته است.

کلید واژگان: ماشین‌کاری شیمیایی، صافی سطح، سنگ‌زنی، عمق نفوذ، محلول خورنده

Grinding-assisted chemical etching

Pooya Bahrami¹, Abdolhamid Azizi^{2*}

1- Department of mechanical engineering, Islamic Azad University of Kermanshah Branch, Kermanshah, Iran

2- Department of Mechanical Engineering, Ilam University, Ilam, Iran

* P.O.B. 69315-516, Ilam, Iran, ah.azizi@ilam.ac.ir

ABSTRACT

Chemical etching is a controlled dissolution of workpiece material by contacting the strong chemical solution. The process is a corrosion-controlled application. Conventional chemical machining (CHM) method applies a strong chemical etchant solution to remove unwanted parts in the workpiece material. It is time consuming and gives a relatively rough surface. In this study, the grinding-assisted chemical etching (GACE) method is introduced in order to improve the material removal rate and the integrity of the machined surface. A concentration of 1.25mol FeCl_3 solution is sprayed to the grinding zone in order to obtain the chemical effects. Scan electron microscope (SEM) and roughness tests were employed to observe the surface topography. Through various experiments and in comparison with conventional results, the superiority of our novel method was verified. Not only did the material removal rate increase, but also the surface roughness was improved and the burr free surface was obtained. The proposed process was proved to be effective.

Keywords: Chemical Machining, Depth of Etch, Etchant, Grinding, Surface Roughness.

نرخ برداشت ماده، عمق ماشین‌کاری و صافی سطح بر روی آلومینیم AW7075 و مس خالص به وسیله ماده خورنده FeCl_3 برداخت. نتایج بیانگر این موضوع بود که افزایش دما باعث افزایش نرخ برداشت ماده و عمق ماشین‌کاری می‌شود. روش‌های ترمومکانیکی جهت برداشت براده و ماشین‌کاری همیشه با آثار نامتبلوی مانند سوختگی، تنفس‌های پسماند و تعییر شکل‌های ناشی از نیروهای بالای ماشین‌کاری همراه است. بنابراین ترکیب روش‌های مختلف ماشین‌کاری در راستای کاهش عیوب مذکور از دیرباز مورد توجه محققان این زمینه بوده است که در این راستا ترکیب روش‌های شیمیایی با روش‌های ترمومکانیکی جهت براده‌داری می‌تواند مفید واقع شود [۷-۹]. در این زمینه می‌توان کار چوی و همکارانش که موفق به ابداع روش ترکیبی ماشین‌کاری التراسونیک به همراه محلول خورنده جهت ماشین‌کاری عدسی‌های شیشه‌ایی شده بودند را نام برد [۱۰]. طبق بررسی‌های آن-

۱- مقدمه
پدیده خوردگی فلزات در صورتی که بصورت کنترل شده باشد می‌توان از آن به عنوان یک روش در جهت شکل‌دهی فلزات سود جست. ماشین‌کاری و اجر کردن شیمیایی در واقع یک روش شکل‌دهی به وسیله ایجاد خوردگی در قطعات می‌باشد که دارای عناوین مختلفی است که در این تحقیق با نام ماشین‌کاری شیمیایی^۱ معرفی می‌شود [۲۱]. موارد استفاده از ماشین‌کاری شیمیایی دارای تاریخی طولانی می‌باشد که اولین بار توسط مصریان باستان و با استفاده از اسید سیتریک جهت شکل‌دهی زیورالات و ادوات جنگی مورد استفاده قرار گرفته است [۳]. این روش اولین بار توسط سانس در سال ۱۹۵۶ به ثبت رسید و به صنعت معرفی گردید [۴]. تاکنون تحقیقات و مطالعات فراوانی در زمینه ماشین‌کاری شیمیایی صورت گرفته است که از جمله‌ی آن-ها می‌توان به تحقیقات شکیل اشاره کرد [۴,۵]. او به بررسی تاثیر دما بر روی

2. Ferric chloride

Please cite this article using:

P. Bahrami, A. Azizi, Grinding-assisted chemical etching, *Modares Mechanical Engineering, Proceedings of the Advanced Machining and Machine Tools Conference*, Vol. 15, No. 13, pp. 344-348, 2015 (in Persian). Farsi

1. Chemical machining(CHM)

برای ارجاع به این مقاله از عبارت ذیل استفاده نمایید:

اندازه گیری شده است.

۳- نتایج و بحث

۱-۳- لایه واکنش یافته

فرایند ماشین کاری شیمیایی آلومینیوم یا انحلال شیمیایی توسط محلول FeCl_3 براساس واکنش شیمیایی با معادله (۱) :

نشان داده می‌شود که در آن هر اتم Al با سه اتم Cl پیوند یونی برقرار می‌کند. هنگام انحلال شیمیایی Al توسط محلول خورنده FeCl_3 یا ترکیب Al با اتم Al باعث تشکیل لایه‌هایی بر سطح نمونه با نام لایه‌ی واکنش یافته^۲ می‌شود (شکل ۲). این لایه مرز مشخصی را دارا نمی‌باشد بلکه دارای ترکیب شیمیایی پیوسته‌ای بین سطح خام قطعه آلومینیومی و محلول خورنده می‌باشد به طوری که در سطح قطعه میزان عنصر آلومینیوم حداقل مقدار و به تدریج تا تماس با محلول خورنده در حال کاهش می‌باشد. نمودارهای اسکن خطی عنصر لایه نیز بیانگر میزان تغییرات فراوانی عنصر گفته شده در قبل و در مقیاس ۱۶۰ میکرومتر از لایه واکنش یافته می‌باشد. همچنین شکل ۳ نیز نمای شماتیکی از نحوه توزیع اتم‌ها در لایه واکنش یافته را نمایش می‌دهد.

جدول ۱ درصد عنصر شیمیایی آلومینیوم AL7075

Al	Si	Fe	Cu	Mn	Mg	Cr	Zn	Ti
۹۶	۰/۴	۰/۵	۱/۲-۲	۰/۳	۲/۱-۲/۹	۱/۸-۰/۲	۵/۱	۰/۲

شکل ۱ تجهیزات سنگ‌زنی به کمک ماشین کاری شیمیایی

جدول ۲ شرایط انجام عملیات ماشین کاری

ماشین سنگ‌زنی و فرایند ماشین کاری شیمیایی	مدل
MELLO 30	ماکریزم سرعت دورانی اسپیندل
۴۰۰۰ Rpm	ماکریزم توان
۲/۳ Kw	چرخ سنگ
GW20020c	سرعت خطی چرخ سنگ
۳۰ m/s	سرعت پیش روی قطعه کار
۰/۱۵ m/s	عمق برش
۱۰ μm	قطعه کار
AL-EN AW-7075	درس
درسر تک نقطه‌ای	مایع خورنده
FeCl ₃	مدت زمان ماشین کاری
۵، ۱۰، ۱۵ Min	

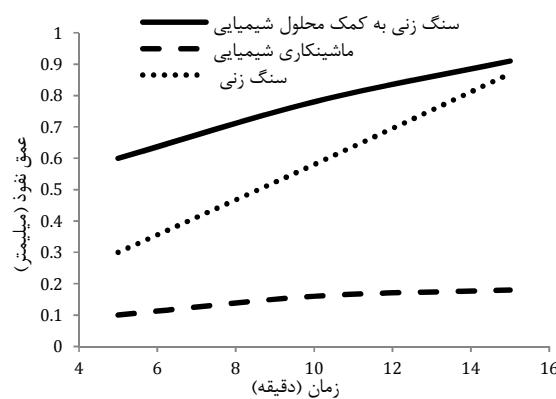
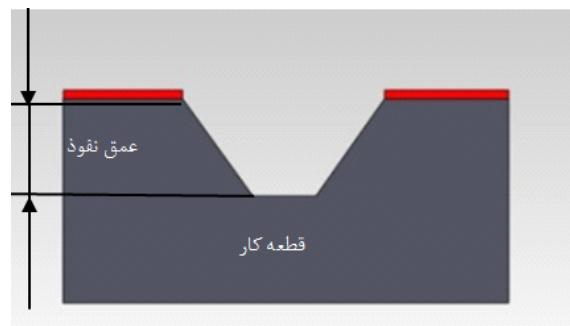
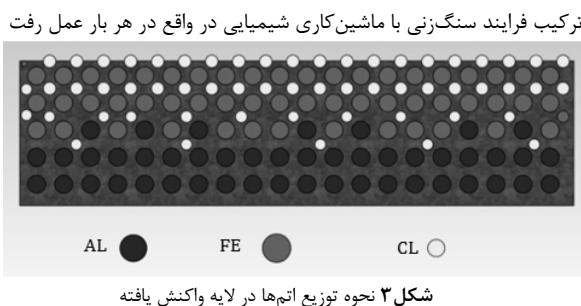
2. Reaction layer

استفاده از محلول شیمیایی در ماشین کاری التراسونیک باعث افزایش کیفیت سطح و افزایش نرخ برداشت ماده گردید. از سوی دیگر فرآیند سنگ‌زنی یکی از روش‌های پرداخت سطح می‌باشد که این روش نیز با توجه به ویژگی‌های آن، دارای محدودیت‌هایی از جمله نرخ برداشت براوه پایین و عدم امکان سنگ‌زنی فلزات غیرآهنی همچون الومینیوم می‌باشد. در سنگ‌زنی قطعاتی مانند آلومینیوم به دلیل پایین بودن نقطه ذوب آن، در اثر حرارت ناشی از ماشین کاری، براده‌های جدا شده ذوب و در خلل و فرج چرخ‌سنگ قرار گرفته یا به عبارتی چرخ‌سنگ کور می‌شود و مانع از ادامه فرآیند ماشین کاری می‌شود. از سوی دیگر نیز در فرآیند ماشین کاری شیمیایی زمانی که قطعه کار تحت محلول خورنده قرار داده می‌شود لایه خارجی قطعه با محلول خورنده واکنش دارد و باعث تشکیل لایه‌ای و واکنش یافته می‌گردد که با افزایش ضخامت این لایه محدودیت‌هایی همچون کاهش صافی سطح و نیز ماشین کاری غیر-یکنواخت سطح را در ادامه فرآیند ماشین کاری شیمیایی منجر می‌شود [۱۱]. این تحقیق در نظر دارد با ترکیب دو فرآیند ماشین کاری شیمیایی و سنگ-زنی و ایجاد روش نوین بر محدودیت‌هایی ذکر شده در هر دو روش ماشین کاری فائق آید. در این راستا به بررسی سنگ‌زنی به کمک مایع خورنده FeCl_3 AW7075 پرداخته می‌شود و درباره تاثیر لایه واکنش یافته بر صافی سطح، عمق نفوذ مایع خورنده به بحث و بررسی پرداخته خواهد شد و کارایی روش پیشنهادی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. از طرفی دیگر جهت بررسی بیشتر روش پیشنهادی با فرایند سنگ‌زنی سنتی مورد مقایسه قرار می‌گیرد و مقدار صافی سطح و خودگردی شعاعی چرخ‌سنگ به عنوان شاخصی جهت مقایسه روش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- طراحی آزمایش

برای انجام آزمایش ابتدا نمونه‌های قطعات آلومینیوم با ابعاد $20 \times 20 \times 10 \text{ mm}$ از جنس AW7075 که مشخصات و درصد عنصر آلیاژی آن در جدول ۱ داده شده است به وسیله مواد تمیز کننده از هرگونه چربی و گریس و سایر ذراتی که باعث عدم تماس با محلول خورنده با سطح قطعه کار گردد پاک می‌شود. پس از آماده کردن محلول FeCl_3 با غلظت ۰/۲۵٪ وزنی با آب دمای ۴۰ درجه سانتی‌گراد، محلول به منطقه ماشین کاری پاشیده می‌شود و همزمان با انحلال شیمیایی قطعه کار اقدام به براده‌پردازی از سطح موردنظر توسط ماشین سنگ‌زنی می‌شود. در شکل ۱ نمای فرآیند سنگ‌زنی به کمک محلول خورنده^۱ شان داده شده است. همانطور که مشخص است جهت انجام این عملیات از ماشین سنگ‌زنی بهره گرفته شده است. مخزن پلاستیکی جهت ذخیره محلول خورنده که بوسیله پمپ به محل ماشین کاری منتقل می‌شود تعییه شده است. همچنین جهت جلوگیری از آسیب دیدگی قطعات دستگاه، محلول خورنده مصرف شده به وسیله ورق فرم داده شده‌ایی که با لایه نازکی از پلیمر پوشش داده شده است جمع آوری می‌شود. مراحل انجام این فرایند به اینصورت است که ابتدا از مخزن محلول خورنده که در این آزمایش FeCl_3 می‌باشد بر روی قطعه کار پاشیده شده و انحلال شیمیایی صورت می‌گیرد. هم‌زمان با آن نیز فرآیند ماشین کاری سنگ‌زنی اتفاق می‌افتد. این فرایند تا رسیدن قطعه کار به ابعاد نهایی تکرار می‌شود. شرایط آزمایش در جدول ۲ خلاصه گردیده است. بعد از انجام آزمایش مقادیر زیبری سطح، میزان برداشت ماده و عمق نفوذ محلول خورنده را برای سه زمان ۵، ۱۰ و ۱۵ دقیقه اندازه-گیری می‌شود. لازم به ذکر است مقادرهای زیبری سطح توسط دستگاه زیبری سنج و مقدار برداشت ماده و عمق نفوذ توسط تصاویر میکروسکوب الکترونی

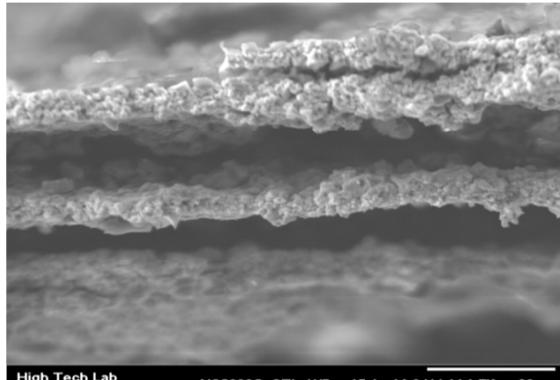
1. Grinding-Assisted Chemical Etching(GACE)

شکل ۵ مقادیر عمق نفوذ در مشینکاری شیمیایی، سنگزنی و سنگزنی به کمک مشینکاری شیمیایی

و برگشت چرخ سنگ لایه واکنش یافته از سطح جدا شده و سطح جدید به طور یکسان در معرض محلول خورنده قرار می‌گیرد و در نتیجه منجر به تولید سطحی یکنواخت پس از فرایند می‌گردد که این موضوع در جدول ۳ به صورت شماتیک نشان داده است. از طرفی دیگر فرایند ارائه شده در مقایسه با سنگزنی سنتی منجر به تولید سطحی با کیفیت بالاتر می‌شود. دلیل این است که در سنگزنی سنتی قطعه کار آلومنیومی با پدیده کور شدن و چسبیدن براده‌های ایجاد شده به سطح چرخ سنگ و قطعه کار مواجه خواهیم شد و همین امر باعث کاهش کیفیت سطح در سنگزنی سنتی قطعه کارهایی از جنس مشابه آلومنیوم می‌شود. اما در ترکیب کردن روش سنگزنی سنتی با مشینکاری شیمیایی این پدیده رخ نداده و در نتیجه کیفیت سطح بدست آمده نیز مطلوب‌تر خواهد بود.

همچنین جهت مقایسه بهتر، تصاویر میکروسکوپی از کیفیت سطح حاصل شده پس از فرایند مشینکاری شیمیایی و سنگزنی به کمک

شکل ۲ تصویر میکروسکوپی از لایه واکنش یافته با بزرگنمایی ۱۷۰۰ برابر

۲-۳- عمق نفوذ

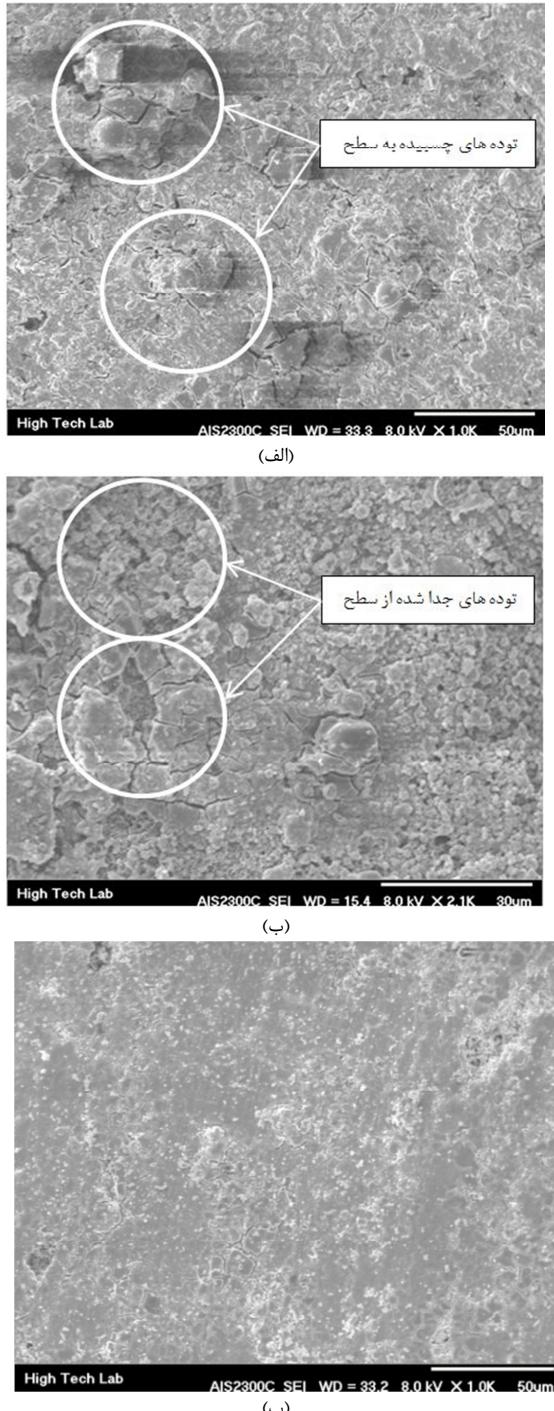
یکی از پارامترهای مهم در مشینکاری شیمیایی عمق نفوذ می‌باشد. شکل ۴ مشخصه‌ها و اجزا آن در فرایند مشینکاری شیمیایی را نمایش می‌دهد. در شکل ۵ تاثیر فرایند مشینکاری شیمیایی روی مقدار عمق نفوذ در مقایسه با سنگزنی به کمک محلول شیمیایی و سنگزنی را در مقدار پیش روی 106×10^{-6} میلی‌متر بر دقیقه نشان داده شده است سایر پارامترهای مشینکاری نیز به صورت ثابت در واحد زمان در نظر گرفته شده‌اند. هنگامی که نمونه تحت تاثیر محلول خورنده قرار می‌گیرد در سطح قطعه کار لایه واکنش یافته باعث جلوگیری از تماس محلول خورنده با سطح قطعه کار و در نتیجه کاهش مقدار نرخ برداشت ماده و کاهش عمق نفوذ خواهد شد. در واقع با روش سنگزنی به کمک مشینکاری شیمیایی این لایه به صورت مدامون برداشته شده و سطح تازه نمونه تحت تاثیر محلول خورنده قرار گرفته و در نتیجه منجر به افزایش عمق نفوذ و نرخ برداشت براده می‌گردد. با قرار گرفتن اتمهای AL در معرض محلول خورنده قرار می‌گیرد در ترکیب اتمهای CL با AL نفوذ مقدار شده و مقدار برداشت ماده و عمق نفوذ مایع خورنده افزایش می‌یابد. بررسی نتایج بیانگر این موضوع است که با افزایش مقادیر عمق نفوذ به دلیل همسان بودن عرض قطعات، مقادیر نرخ برداشت ماده نیز در حدود ۶۰۰ برابر در فرایند سنگزنی به کمک محلول شیمیایی نسبت به مشینکاری شیمیایی افزایش می‌یابد. در سنگزنی معمولی نیز تغییرات عمق نفوذ به صورت خطی با مقدار پیشروی همگام بوده و با افزایش زمان مقدار کمتری عمق نفوذ نسبت به عمق بر داده شده مشاهده می‌شود که این موضوع بعلت فرسایش شعاعی چرخ سنگ می‌باشد.

۳- صافی سطح

در شکل ۶ به مقایسه سطح تولیدی در روش‌های مشینکاری شیمیایی، سنگزنی سنتی و نیز سنگزنی به کمک محلول شیمیایی پرداخته شده است. در مشینکاری شیمیایی به روش معمول، پس از گذشت مدت زمان، لایه واکنش یافته ضخیم‌تر شده و قسمت‌هایی از آن به صورت توده از سطح قطعه جدا شده و در داخل مایع خورنده تنهشین می‌شود اما در بعضی قسمتها هنوز لایه واکنش یافته بر روی سطح نمونه قرار دارد. این ناهماهنگی در جاذشدن لایه واکنش یافته باعث می‌شود که سطح قطعه کار به صورت ناهماهنگ خورده شده و باعث افت کیفیت سطح گردد. اما با به کار بردن

1. Infeed

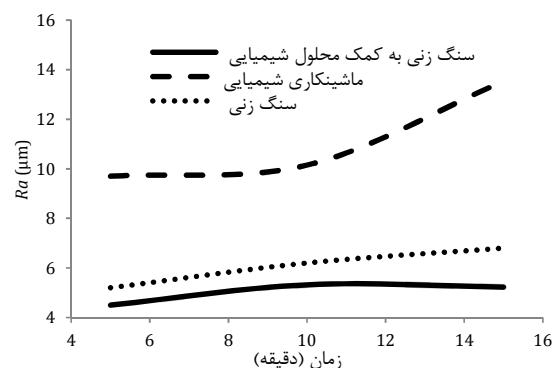
فرایند سنگزنی مرتفع می‌شود. در فرآیند سنگزنی نیز به علت حرارت بالای فرایند و همچنین نقطه ذوب پایین آلمونیوم لایه‌های سطحی قطعه کار ذوب شده و در سطح پخش می‌شوند که این امر منجر به افزایش زبری سطح می‌گردد همچنین لایه‌های ذوب شده در خلل و فرج چرخ‌سنگ نفوذ کرده و باعث کور شدن چرخ‌سنگ^۱ نیز می‌شود.

شکل ۷ تصاویر میکروسکوپی از سطوح تولیدی در روش الف و ب- ماشین کاری شیمیایی در بزرگنمایی‌هایی به ترتیب ۱۰۰۰ و ۲۱۰۰ برابر پ- سنگزنی به کمک

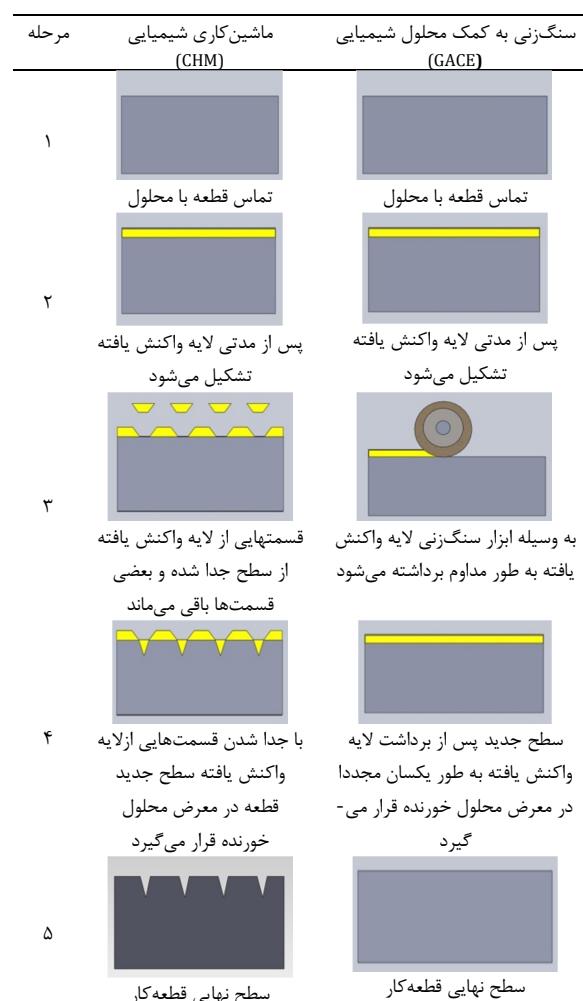
1. wheel loading

ماشین کاری شیمیایی در شکل ۷ نشان داده شده است.

شکل ۶ مقادیر زبری سطح در ماشین کاری شیمیایی، سنگزنی سنتی و سنگزنی به کمک ماشین کاری شیمیایی

جدول ۳ مقایسه شماتیک ماشین کاری شیمیایی و ترکیب این فرایند با سنگزنی

با توجه به شکل ۷، مشخص است که پس از ماشین کاری شیمیایی مقداری براده به سطح قطعه کار چسبیده و مقداری نیز از سطح جدا شده است این ناهماهنگی در جدا شدن ذرات منجر به کاهش کیفیت سطح می‌گردد و این در حالیست که این ضعف در ترکیب ماشین کاری شیمیایی با

شکل ۸ محاسبه مقدار نسبت سنگزنانی در سنگزنانی به کمک محلول شیمیایی و سنگزنانی

- نسبت سنگزنانی در فرایند سنگزنانی به کمک محلول شیمیایی در مقایسه با سنگزنانی سنتی بیشتر بوده که این امر بیانگر کم بودن فرسایش چرخ سنگ در روش ارائه شده می‌باشد.

ماشینکاری شیمیایی در بزرگنمایی ۱۰۰۰ برابر

۴-۳- نسبت سنگزنانی

یکی از پارامترهای مهم در ارزیابی و مقایسه فرایندهای سنگزنانی نسبت سنگزنانی^۱ می‌باشد. نسبت سنگزنانی در واقعه مهندسیست برای محاسبه خوردگی ابزار و از رابطه (۲) محاسبه می‌شود [۱۲].

$$G - ratio = \frac{V_w}{V_s} \quad (2)$$

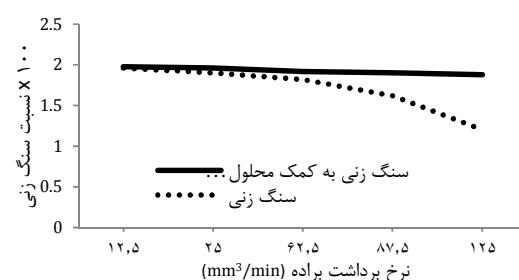
که در آن V_w مقدار حجم ماده برداشته شده از قطعه کار و V_s مقدار حجم جدا شده از چرخ سنگ می‌باشد که با کندن دانه‌ها ابعاد شعاعی چرخ-سنگ نیز تغییر می‌کند. جهت اندازه‌گیری سایش چرخ سنگ روش‌های مختلفی وجود دارد. یکی از روش‌های کارآمد که بعضی از محققان از آن جهت محاسبه مقدار فرسایش شعاعی چرخ سنگ به کار برداخته اند استفاده از تبعیض اصلاح جهت محاسبه سایش چرخ سنگ می‌باشد [۱۲]. در این روش به موازات قطعه کار تبعیض اصلاح قرار داده می‌شود سپس به میزان مورد نظر به ماشین دستور عمق برش داده شده از تفاضل مقدار پیشروی که به ماشین داده شده و عمق پله ایجاد شده بر روی تبعیض می‌توان مقدار سایش چرخ سنگ را بدست آورد. شکل ۸ نتایج حاصل از مقدار نسبت سنگزنانی در دو فرایند سنگزنانی به کمک محلول شیمیایی و سنگزنانی سنتی را نشان می‌دهد. با توجه به نمودار با افزایش مقدار نرخ برداشت براده در سنگزنانی مقدار سنگزنانی کاهش پیدا کرده و فرسایش شعاعی چرخ سنگ افزایش می‌یابد اما در فرایند سنگزنانی به کمک محلول شیمیایی نسبت سنگزنانی با افزایش مقدار نرخ برداشت ماده تغییر کمتری نسبت به سنگزنانی دارد و فرسایش شعاعی چرخ سنگ کمتر می‌باشد.

۴- نتیجه‌گیری

در این تحقیق به بررسی ماشینکاری شیمیایی خالص، ترکیب آن با فرایند سنگزنانی و سنگزنانی یک نمونه از آلیاژهای آلومینیوم پرداخته شده است. جهت بررسی و مقایسه روش‌های مذکور از پارامترهای مقدار عمق نفوذ یا برداشت براده، نسبت سنگزنانی و همچنین کیفیت سطح حاصل شده استفاده شده است که نتایج حاصل از این تحقیق را می‌توان به صورت زیر دسته‌بندی کرد:

- ترکیب ماشینکاری شیمیایی با فرایند سنگزنانی به دلیل برداشت مکانیکی لایه واکنش یافته توسط چرخ سنگ و در نتیجه افزایش سطح تماس قطعه کار با محلول خورنده منجر به احلال بیشتر قطعه کار و در نتیجه افزایش نرخ برداشت ماده می‌شود.

- برداشت ماده ایه واکنش یافته توسط یک ابزار، برداخت بهتری نسبت به ماشینکاری شیمیایی خالص را نتیجه می‌دهد که این امر به دلیل عدم چسبیدن و باقی ماندن براده روی سطح می‌باشد.

2. G-ratio